

เวทีกรรณ:

การส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุด้วยการบริโภคอาหารตามธาตุเจ้าเรือน

จินตนา สุวิทวัส*

บทนำ

จากความเจริญและการพัฒนาทางเทคโนโลยี ทางด้านการแพทย์และการสาธารณสุข ส่งผลให้ประชากรมีอายุยืนยาวขึ้น คาดว่าภายในปี ค.ศ.2020 ประชากรผู้สูงอายุจะเพิ่มขึ้นเป็น 1000 ล้านคนทั่วโลก¹ สำหรับประเทศไทยจากการวิจัยของสถาบันประชากรศาสตร์พบว่าผู้สูงอายุมีอัตราเพิ่มขึ้นร้อยละ 3.0 ต่อปี ทำให้ประชากรผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 11.7 (พ.ศ.2553) เป็นร้อยละ 16.8 (พ.ศ.2563) คาดว่าปี พ.ศ.2580 จำนวนผู้สูงอายุจะมีจำนวนร้อยละ 25.9 ของประชากรทั้งหมด^{2,3}

ผู้สูงอายุจะมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่เสื่อมลงจากกระบวนการความแก่ (Aging Process) ทำให้สมรรถภาพการทำงานของอวัยวะต่างๆลดลง ส่งผลต่อสุขภาพ ทำให้ผู้สูงอายุมีโอกาสเกิดการเจ็บป่วยได้ง่ายขึ้น ดังจะเห็นได้จากการศึกษาสถานการณ์ด้านผู้สูงอายุพบว่า ผู้สูงอายุไทยมีปัญหาเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรัง^{4,5} โรคความดันโลหิต

สูงเป็นปัญหาการเจ็บป่วยเรื้อรังที่พบมากที่สุดของผู้สูงอายุ⁶ พบร้อยละ 31.1 โรคเบาหวานร้อยละ 13.1 โรคหลอดเลือดในสมองตีบ ร้อยละ 1.6 ผู้สูงอายุต้องอยู่คนเดียว ร้อยละ 21.7 ไม่มีคนดูแลเมื่อเจ็บป่วย ร้อยละ 12.2 อัตราส่วนเป็นภาระ ร้อยละ 16.0⁷ นอกจากนี้ผู้สูงอายุมีการใช้ทรัพยากรเพิ่มขึ้นเพื่อการดูแลด้านสวัสดิการและสุขภาพ² จากปัญหาที่พบดังกล่าวจึงจำเป็นต้องมีการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ

การส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ เป็นการปฏิบัติ การเพื่อนำไปสู่การพัฒนา การคงไว้และการป้องกันการเสื่อมถอยของภาวะสุขภาพ ลดการเจ็บป่วยเรื้อรัง ลดค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจากการเจ็บป่วย และช่วยเพิ่มระดับความสามารถของร่างกายให้ดีขึ้น ทำให้ผู้สูงอายุดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดี⁸ สอดคล้องกับแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545-2564) ที่เน้นยุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ^{9,10}

จากปัญหาที่พบดังกล่าวจึงจำเป็นต้องมีการส่งเสริม สุขภาพผู้สูงอายุ โดยเฉพาะการบริโภคอาหารที่เหมาะสม เนื่องจากการเจ็บป่วยและภาวะทุพพล-

*คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ภาพในผู้สูงอายุสามารถชะลอและป้องกันให้เกิดซ้ำลงได้ด้วยการสร้างเสริมพฤติกรรมสุขภาพและการจัดสิ่งแวดล้อมให้เอื้อต่อการมีสุขภาพดี¹¹ ซึ่งโภชนาการเป็นปัจจัยหนึ่งของการสร้างเสริมสุขภาพให้แข็งแรงและมีอายุยืน มีความสำคัญต่อการพัฒนาสุขภาพของผู้สูงอายุ¹²

ตามทฤษฎีการแพทย์แผนไทย สุขภาพดีเป็นภาวะสมดุลของธาตุทั้ง 4 คือ ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุลม และธาตุไฟ ธาตุทั้ง 4 ต่างอาศัยซึ่งกันและกัน จะขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งไม่ได้ หากมีความแปรปรวนเสียสมดุลของธาตุทั้ง 4 คือ กำเริบ หย่อน พิการ จะทำให้ร่างกายไม่สบายเจ็บป่วยเกิดเป็นโรคขึ้น^{12,13} การแพทย์แผนไทยสามารถช่วยฟื้นฟูสภาพของผู้สูงอายุเพราะการแพทย์แผนไทยเป็นการแพทย์องค์รวม จึงต้องพิจารณาปัจจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งเป็นสิ่งที่ธรรมชาติกำหนด คือธาตุเจ้าเรือน บทบาทการแพทย์แผนไทยในการส่งเสริมสุขภาพคือการมุ่งเน้นในเรื่องการปรับปรุงพฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหาร โดยส่งเสริมการบริโภคอาหารตามหลักการแพทย์แผนไทย คือการบริโภคอาหารตามธาตุเจ้าเรือน¹⁴

การบริโภคอาหารตามธาตุเจ้าเรือน งดการบริโภคอาหารที่ไม่สอดคล้องกับธาตุเจ้าเรือนเป็นภูมิปัญญาไทยอย่างหนึ่งที่จะปรับธาตุทั้ง 4 ให้สมดุลโดยรสของอาหารมีสรรพคุณเป็นตัวช่วยในการปรับธาตุที่หย่อน กำเริบ พิการ ให้กลับสู่สภาวะปกติเพื่อป้องกันการเจ็บป่วย¹⁵ ซึ่งอาหารตามธาตุเจ้าเรือนประกอบด้วยพืชสมุนไพร ผักพื้นบ้าน และธัญพืชที่มีคุณค่าทางโภชนาการ เส้นใยสูง ไขมันต่ำ จึงเหมาะสมสำหรับส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ

ดังนั้นจึงมีความจำเป็นต้องส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ โดยส่งเสริมให้ผู้สูงอายุรู้จักดูแลสุขภาพป้องกันโรค ตลอดจนมีความรู้ ความเข้าใจเรื่องการ

บริโภคอาหารตามธาตุเจ้าเรือนเพื่อช่วยให้ไม่เจ็บป่วยและมีสุขภาพดี เพื่อให้ผู้สูงอายุอยู่อย่างมีคุณภาพชีวิตที่ดี

อาหารตามธาตุเจ้าเรือน¹⁴⁻¹⁶

ตามทฤษฎีการแพทย์แผนไทยกล่าวว่า คนเราเกิดมาในร่างกายประกอบด้วยธาตุทั้ง 4 คือ ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุลม ธาตุไฟ ซึ่งมี 2 ลักษณะ คือ ธาตุเจ้าเรือนเกิด ซึ่งจะเติบโตตามวัน เดือน ปีเกิด คือ

ผู้ที่เกิดเดือน มกราคม กุมภาพันธ์ มีนาคม จะมีธาตุไฟเป็นเจ้าเรือน

ผู้ที่เกิดเดือน เมษายน พฤษภาคม มิถุนายน จะมีธาตุลมเป็นเจ้าเรือน

ผู้ที่เกิดเดือน กรกฎาคม สิงหาคม กันยายน จะมีธาตุน้ำเป็นเจ้าเรือน

ผู้ที่เกิดเดือน ตุลาคม พฤศจิกายน ธันวาคม จะมีธาตุดินเป็นเจ้าเรือน

และธาตุเจ้าเรือนปัจจุบันที่พิจารณาจากบุคลิกลักษณะ อุปนิสัยและภาวะด้านสุขภาพกายและใจว่าสอดคล้องกับลักษณะของบุคคลในธาตุเจ้าเรือนคืออะไร โดยแต่ละธาตุจะมีลักษณะที่ต่างหากันและแสดงออกเป็นเจ้าเรือน ดังนี้

ธาตุดินเจ้าเรือน

จะมีรูปร่างสูงใหญ่ ผิวค่อนข้างคล้ำ หมดจดดำ เสียงดังฟังชัด ข้อกระดูกแข็งแรง กระดูกใหญ่ น้ำหนักตัวมาก ล้ำสัน อวัยวะสมบูรณ์

ธาตุน้ำเจ้าเรือน

จะมีรูปร่างสมบูรณ์ อวัยวะสมบูรณ์ สม่ำเสมอ ผิวพรรณสดใส แต่งตั้ง ตาหวาน น้ำในตามาก ทำทางเดินมั่นคง หมดจดดำ กินช้า ทำอะไรชักช้า ทนหนาวร้อน ทนเย็นได้ดี เสียงโปร่ง มีลูกตกหรือมีความรู้สึกทางเพศดี แต่มักเฉื่อยและค่อนข้างเกียจคร้าน

ธาตุลมเจ้าเรือน

จะมีผิวหนังหยาบแห้ง รูปร่างโปร่งผอม ผอมบาง ข้อกระดูกมักลั่นเมื่อเคลื่อนไหว ซี่อัจฉา ซี่ขลาด รักง่าย หน่ายเร็ว ทนหนาวไม่ค่อยได้ นอนไม่ค่อยหลับ ช่างพูด เสียงต่ำ ออกเสียงไม่ชัด มีลูกไม่ตก คือความรู้สึกทางเพศไม่ค่อยดี

ธาตุไฟเจ้าเรือน

มักซีร้อนทนร้อนไม่ค่อยได้ หิวบ่อย กินเก่ง ผมหงอกเร็ว มักหัวล้าน หนังก่อน ผอม ขน หนาวอ่อนน้อม ไม่ค่อยอดทน ใจร้อน ข้อกระดูกหลวม มีกลิ่นปาก กลิ่นตัวแรง ความต้องการทางเพศปานกลาง

เมื่อธาตุทั้ง 4 ในร่างกายสมดุล บุคคลจะไม่ค่อยเจ็บป่วย หากขาดความสมดุลก็จะเกิดความเจ็บป่วย เพราะสภาวะสุขภาพของเราจะถูกควบคุมด้วยธาตุทั้ง 4 ดังนี้

1. ธาตุดิน

มักเจ็บป่วยด้วยโรคของอวัยวะโครงสร้างหลักของร่างกาย เช่น โรคหัวใจ เบาหวาน ริดสีดวง-ทวาร เป็นต้น

2. ธาตุน้ำ

มักเจ็บป่วยด้วยโรคระบบทางเดินหายใจ ระบบทางเดินอาหาร และระบบขับถ่ายปัสสาวะ

3. ธาตุลม

มักเจ็บป่วยด้วยอาการของระบบประสาท การไหลเวียนของโลหิต อารมณ์และจิตใจ เช่น วิงเวียน หน้ามืด อ่อนเพลีย ไม่มีแรง เป็นต้น

4. ธาตุไฟ

มักเจ็บป่วยด้วยโรค ท่อน้ำดีอุดตัน ตับอักเสบ ตัวเหลือง ตาเหลือง ท้องอืด มีไข้ เป็นต้น

การบริโภคอาหารตามธาตุเจ้าเรือนเป็นภูมิปัญญาไทยที่จะปรับธาตุให้สมดุล โดยรสของอาหาร มีสรรพคุณเป็นตัวช่วยในการปรับธาตุที่หย่อน กำริบ

พิการ ให้กลับสู่สภาวะสมดุล เพื่อป้องกันการเจ็บป่วย ดังนี้

ธาตุดินเจ้าเรือน

ควรรับประทานอาหารรสฝาด หวาน มัน เค็ม เช่น มังคุด ฝรั่งดิบ ฟักทอง เผือก ถั่วต่างๆ เงาะ น้ำมัน น้ำอ้อย เกลือ น้ำฟักทอง น้ำแตงโม น้ำเต้าหู้ น้ำมะพร้าว น้ำแห้ว เป็นต้น

รูปที่ 1 อาหารประจำธาตุดินเจ้าเรือน¹⁷

ธาตุน้ำเจ้าเรือน

ควรรับประทานอาหารสเปรี้ยว รสขม เช่น มะกรูด มะนาว ส้ม สับปะรด มะเขือเทศ มะระ สะเดา น้ำส้ม น้ำมะนาว น้ำกระเจี๊ยบ น้ำระกำ น้ำสับปะรด เป็นต้น ควรหลีกเลี่ยงอาหารที่มีรสมันจัด

รูปที่ 2 อาหารประจำธาตุน้ำเจ้าเรือน¹⁷

ธาตุลมเจ้าเรือน

ควรรับประทานอาหารรสเผ็ดร้อน เช่น ขิง ข่า ตะไคร้ กระชาย พริกไทย โหระพา กะเพรา น้ำขิง น้ำตะไคร้ น้ำมะตูม เป็นต้น ควรหลีกเลี่ยงอาหารรสหวานจัด

รูปที่ 3 อาหารประจำธาตุลมเจ้าเรือน¹⁷

ธาตุไฟเจ้าเรือน

ควรรับประทานอาหารรสขม เย็น จืด เช่น ผัก บัว ตำลึง แดงโม บัวบก ขี้เหล็ก น้ำใบบัวบก น้ำใบเตย น้ำเก๊กฮวย น้ำมะตูม น้ำแดงโม น้ำมะระขี้นก เป็นต้น ควรหลีกเลี่ยงอาหารรสเผ็ดร้อน

รูปที่ 4 อาหารประจำธาตุไฟเจ้าเรือน¹⁷

แนวคิดการส่งเสริมสุขภาพ

การส่งเสริมสุขภาพมีการกล่าวถึงในการประชุมที่กรุงอัลมา อตา กลางคริสต์ศวรรษ 1970 ต่อมามีการประกาศกฎบัตรออตตาวา (Ottawa Charter) เพื่อการส่งเสริมสุขภาพมียุทธศาสตร์ 5 ประการ ดังนี้^{1,18-21}

1. การสร้างนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพ (building a healthy public policy)

การสร้างเสริมสุขภาพจะต้องมีการกำหนดนโยบายทางด้านสุขภาพที่ชัดเจนในทุกระดับ ทั้งในระดับประเทศ ท้องถิ่น และชุมชน นโยบายประกอบด้วยมาตรการต่าง ๆ ที่ประสานกันเพื่อนำไปสู่การมีสุขภาพดี เช่น กฎหมาย การคลัง ภาษี การรับรององค์กร เป็นต้น สุขภาพของประชาชนถือว่าเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน และการลงทุนทางสังคมโดยรัฐบาลต้องสนับสนุนนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพ การส่งเสริมสุขภาพที่ให้ความเป็นธรรมแก่สังคม คือ การให้ประชาชนมั่นใจว่าสามารถเข้าถึงบริการที่จำเป็นในการดำรงชีวิตที่มีสุขภาพดีและเกิดความพึงพอใจ ต้องค้นหาอุปสรรคที่ทำให้ภาคส่วนอื่น ๆ ที่อยู่นอกภาคสาธารณสุขไม่อาจดำเนินนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพ และหาทางจัดอุปสรรคดังกล่าว เพื่อช่วยให้ผู้กำหนดนโยบายสาธารณะสามารถเลือกหนทางที่ส่งเสริมสุขภาพได้ง่ายขึ้น

2. การสร้างสิ่งแวดล้อมที่สนับสนุนต่อการมีสุขภาพดี (creating supportive environments)

มนุษย์กับสิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์กัน ประกอบเป็นระบบสังคมและมีระบบนิเวศที่ส่งผลต่อสุขภาพ ทั้งระดับชุมชน ประเทศ ภูมิภาค และระดับโลก จึงจำเป็นจะต้องร่วมกันดูแลสิ่งแวดล้อมเพื่อสร้างบรรยากาศที่ปราศจากมลภาวะต่างๆ ตั้งแต่ในบ้าน ที่ทำงาน สถานที่ราชการ และสถานที่

สาขารณะทุกแห่ง ทั้งสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ เช่น การมีการสุขาภิบาลที่ดี มีน้ำสะอาดบริโภค มีการเก็บขยะมูลฝอยถูกสุขลักษณะ เป็นต้น สิ่งแวดล้อมทางชีวภาพ ได้แก่ การปราศจากเชื้อโรคและพาหะนำโรค และสิ่งแวดล้อมทางสังคม ที่เอื้อต่อการส่งเสริมสุขภาพ ได้แก่ การมีสัมพันธภาพและมิตรไมตรีที่ดีต่อกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน

3. การพัฒนาทักษะส่วนบุคคล (developing personal skills)

การพัฒนาทักษะส่วนบุคคลด้วยการให้ข้อมูลข่าวสาร การศึกษาและการเสริมสร้างทักษะในการดำเนินชีวิต เป็นการเพิ่มพลังอำนาจให้แก่บุคคลและทางเลือกแก่บุคคลในการควบคุมสุขภาพตนเอง และสิ่งแวดล้อมเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี การส่งเสริมให้ประชาชนสามารถเรียนรู้ตลอดชีวิต และเตรียมพร้อมในการดำเนินชีวิตในวัยต่าง ๆ สามารถควบคุมโรคเรื้อรังและอุบัติเหตุนับเป็นสิ่งจำเป็น หน่วยงานต่าง ๆ จะต้องเป็นผู้ริเริ่มให้เกิดกระบวนการดังกล่าวขึ้นทั้งในบ้าน ที่ทำงาน โรงเรียนและชุมชนต่าง ๆ ได้แก่ การออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ การรับประทานอาหารที่เหมาะสม การพักผ่อนอย่างเพียงพอ การจัดการกับความเครียด และการหลีกเลี่ยงพฤติกรรม เสี่ยงต่อสุขภาพ เป็นต้น

4. การเสริมสร้างกิจกรรมให้ชุมชนเข้มแข็ง (strengthening community action)

การดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพจะต้องอาศัยการปฏิบัติของชุมชนที่เป็นรูปธรรม และมีประสิทธิผลทั้งในการจัดลำดับความสำคัญของปัญหา การตัดสินใจ การวางแผนและการดำเนินการเพื่อบรรลุสภาวะสุขภาพดี สิ่งที่เป็นหัวใจของกระบวนการดังกล่าวคือ การเสริมสร้างพลังอำนาจของชุมชน ทำให้ชุมชนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ และให้การ

สนับสนุนชุมชนในการกำหนดทิศทาง และการสร้างประชาสังคมในชุมชนต่างๆ จะต้องระดมทรัพยากรภายในชุมชน และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการควบคุมดูแลสุขภาพ โดยชุมชนจะต้องเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและแหล่งทุนสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง

5. การปรับเปลี่ยนบริการสุขภาพ (reorienting health services)

ระบบบริการสุขภาพปัจจุบันอาศัยความก้าวหน้าของเทคโนโลยีทางการแพทย์ ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาทางเศรษฐกิจและจริยธรรม ดังนั้นภาระหน้าที่ทางด้านการส่งเสริมสุขภาพ จึงเป็นความรับผิดชอบร่วมกันระหว่างบุคคล ชุมชน บุคลากรทางด้านสุขภาพและหน่วยงานต่างๆ ที่จะต้องทำงานร่วมกันเพื่อมุ่งไปสู่สุขภาพของประชาชน โดยการปรับเปลี่ยนระบบบริการสุขภาพเชิงรับที่เน้นการรักษาเป็นระบบบริการสุขภาพเชิงรุกที่เน้นการส่งเสริมสุขภาพแบบองค์รวม มองปัญหาของปัจเจกบุคคลแบบองค์รวมคือมองคนทั้งคน เน้นการดูแลสุขภาพแบบพหุลักษณะคือการดูแลทั้งการแพทย์แผนตะวันตก การแพทย์พื้นบ้านและภูมิปัญญาไทยที่มีอยู่ มาใช้ให้เกิดประโยชน์ ให้ประชาชนสามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน

จึงสรุปได้ว่าการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุตามกฎบัตรรอดตายด้วยการบริโภคอาหารตามธาตุเจ้าเรือนโดยการสร้างนโยบายสาธารณะเพื่อการมีสุขภาพดีของประชาชน การสร้างสิ่งแวดล้อมที่เกื้อกูลต่อสุขภาพ การเสริมสร้างกิจกรรมชุมชนให้เข้มแข็ง การเพิ่มพลังอำนาจให้ประชาชน การปรับเปลี่ยนระบบบริการสุขภาพ จากเชิงรับมาเป็นเชิงรุกที่เน้นการส่งเสริมสุขภาพแบบองค์รวม จึงเป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยป้องกันโรคและส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ เนื่องจากการบริโภคอาหารตามธาตุเจ้าเรือน

จะช่วยปรับธาตุทั้ง 4 คือ ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุลม และธาตุไฟให้อยู่ในภาวะสมดุล

การส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุด้วยการบริโภคอาหารตามธาตุเจ้าเรือน

การคงไว้ซึ่งสุขภาพที่ดีของผู้สูงอายุ โดยใช้แนวคิดการส่งเสริมสุขภาพตามประกาศกฏบัตรออกอตตาวา (Ottawa Charter) โดยมียุทธศาสตร์ในการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุดังนี้

1. การสร้างนโยบายสาธารณะเพื่อการมีสุขภาพดี (building a healthy public policy) ของผู้สูงอายุ โดยผู้บริหารทุกภาคส่วนของรัฐที่เกี่ยวข้องทั้งระดับประเทศ ท้องถิ่น และชุมชนต้องแสดงเจตจำนงในการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุด้วยการให้บริโภคอาหารตามธาตุเจ้าเรือน ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องระดับชุมชน ท้องถิ่นมาร่วมดำเนินการในการกำหนดนโยบายระดับผู้บริหาร ให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐในการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุด้วยการบริโภคอาหารและศักยภาพของหน่วยงานที่รับผิดชอบ ค้นหาอุปสรรคที่กีดขวางการยอมรับนโยบายและหาทางขจัดอุปสรรคดังกล่าว

2. การสร้างสิ่งแวดล้อมที่เกื้อกูลต่อสุขภาพ (creating supportive environments) สิ่งแวดล้อมในที่นี้ควรเป็นสิ่งแวดล้อมที่เป็นมิติทางกายภาพ สังคมและวัฒนธรรมเพื่อเอื้อต่อการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุด้วยการบริโภคอาหารตามธาตุเจ้าเรือน ได้แก่ การส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรและผักพื้นบ้านที่สามารถนำมาปรุงอาหารตามธาตุเจ้าเรือนของผู้สูงอายุโดยส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรและผักพื้นบ้านแบบเกษตรอินทรีย์ ในแต่ละครัวเรือน

3. การพัฒนาทักษะส่วนบุคคล (develop personal skills) เป็นการเพิ่มพลังอำนาจ (empower-

ment) ให้กับผู้สูงอายุ เพื่อให้สามารถควบคุมภาวะสุขภาพและสิ่งแวดล้อมได้ด้วยตนเองมากขึ้น มีทางเลือกมากขึ้น โดยบุคคลในครอบครัว ผู้นำชุมชน บุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุข ให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเจ็บป่วยที่เกิดขึ้นนั้นเนื่องจากการเสียสมดุลของธาตุเจ้าเรือนทั้ง 4 ได้แก่ ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุลม และธาตุไฟ และให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการบริโภคอาหารตามธาตุเจ้าเรือน ที่จะช่วยปรับสมดุลของธาตุทั้ง 4 ของผู้สูงอายุได้ ซึ่งจะช่วยให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพดี โดยให้ข้อมูลข่าวสารแก่ผู้สูงอายุทั้งในครอบครัวและชุมชน ให้แรงจูงใจเพื่อให้ผู้สูงอายุบริโภคอาหารตามธาตุเจ้าเรือน โดยการชี้ให้ผู้สูงอายุมองเห็นคุณค่าของอาหารตามธาตุเจ้าเรือนที่จะช่วยปรับสมดุลของธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุลม และธาตุไฟ ให้สมดุล ซึ่งจะช่วยให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพร่างกายแข็งแรง หลีกเลี่ยงโรค และให้คำชม ยกย่องผู้สูงอายุที่บริโภคอาหารตามธาตุเจ้าเรือน

4. การเสริมสร้างกิจกรรมชุมชนให้เข้มแข็ง (strengthen community action) เป็นการสนับสนุนให้ชุมชนพึ่งตนเอง โดยการปลูกพืชสมุนไพรผักพื้นบ้าน ที่สามารถนำมาใช้ประกอบอาหารตามธาตุเจ้าเรือน จะทำให้ผู้สูงอายุมีพลังอำนาจในการส่งเสริมสุขภาพตนเองเพื่อรักษาไว้ภาวะสุขภาพที่ดี นอกจากนี้ผู้บริหารที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนให้มีการขยายเครือข่ายกลุ่มผู้สูงอายุที่บริโภคอาหารตามธาตุเจ้าเรือนไปยังชุมชนอื่นๆ เพื่อใช้ชุมชนเกิดการช่วยเหลือกัน ซึ่งจะทำให้ชุมชนเข้มแข็ง โดยกลุ่มผู้สูงอายุจะต้องเข้าถึงข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการบริโภคอาหารตามธาตุเจ้าเรือน ที่จะช่วยให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพร่างกายแข็งแรง และหลีกเลี่ยงภาวะเจ็บป่วย

5. การปรับเปลี่ยนระบบบริการสุขภาพ (reorient health services) จากเชิงรับที่มุ่งเฉพาะ

การรักษาโรคและภาวะเจ็บป่วยของผู้สูงอายุ มาเป็นเชิงรุกที่เน้นการส่งเสริมสุขภาพด้วยการแพทย์แผนไทย ซึ่งเป็นภูมิปัญญาไทยได้แก่ การบริโภคอาหารตามธาตุเจ้าเรือน และองค์การต่าง ๆ ในชุมชน ได้แก่ ศูนย์ส่งเสริมสุขภาพชุมชน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล องค์การบริหารส่วนตำบล หน่วยงานทางด้านการศึกษา ได้เข้ามีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพและช่วยให้ผู้สูงอายุได้พึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน และการดูแลสุขภาพจะต้องให้ผู้สูงอายุเริ่มกระทำที่บ้าน แล้วขยายต่อออกไปข้างบ้าน เพื่อนบ้านที่อยู่ข้างเคียง และขยายออกไปทั่วถึงทั้งชุมชน

สรุป

จากการที่โครงสร้างประชากรของประเทศไทยกำลังเคลื่อนเข้าสู่ภาวะประชากรสูงวัย ซึ่งวัยสูงอายุนี้มีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่เสื่อมลง จึงทำให้มีโอกาสเกิดการเจ็บป่วยได้ง่าย ดังนั้นจึงควรส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุด้วยการบริโภคอาหารตามธาตุเจ้าเรือน เพราะอาหารตามธาตุเจ้าเรือนจะช่วยปรับธาตุทั้ง 4 คือ ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุลม และธาตุไฟให้สมดุล ซึ่งจะช่วยให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพร่างกายแข็งแรง ไม่เจ็บป่วย และหายจากโรค การส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุด้วยการบริโภคอาหารตามธาตุเจ้าเรือนโดยใช้ยุทธศาสตร์การส่งเสริมสุขภาพแนวใหม่ตามกฎบัตรออกตตาวา 5 ประการ คือ การสร้างนโยบายสาธารณะเพื่อการมีสุขภาพดี โดยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาร่วมดำเนินการในการกำหนดนโยบายระดับผู้บริหารให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐในการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุด้วยการบริโภคอาหาร การสร้างสิ่งแวดล้อมที่เกื้อกูลต่อสุขภาพ เป็นสิ่งแวดล้อมที่เป็นมิติทางกายภาพ สังคมและวัฒนธรรมเพื่อเอื้อต่อการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุด้วยการบริโภคอาหาร

ตามธาตุเจ้าเรือน โดยส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรและผักพื้นบ้านแบบเกษตรอินทรีย์ในแต่ละครัวเรือน การพัฒนาทักษะส่วนบุคคล โดยให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการบริโภคอาหารตามธาตุเจ้าเรือนที่จะช่วยปรับสมดุลของธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุลม และธาตุไฟของผู้สูงอายุ และการปรับเปลี่ยนระบบบริการสุขภาพจากเชิงรับที่มุ่งเฉพาะการรักษาโรคและภาวะเจ็บป่วยของผู้สูงอายุ มาเป็นเชิงรุกที่เน้นการส่งเสริมสุขภาพด้วยการบริโภคอาหารตามธาตุเจ้าเรือน ซึ่งการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุด้วยการบริโภคอาหารตามธาตุเจ้าเรือน โดยใช้ยุทธศาสตร์การส่งเสริมสุขภาพแนวใหม่ตามกฎบัตรออกตตาวา 5 ประการ ดังที่กล่าวมาข้างต้น จะช่วยให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพแข็งแรงและเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาของไทยให้ยั่งยืนสืบต่อไป

เอกสารอ้างอิง

1. ณรงค์ศักดิ์ หนูสอน. การส่งเสริมสุขภาพในชุมชนแนวคิดและการปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย; 2553.
2. จุฬารัตน์ รุ่งพิสุทธิพงศ์, อรวรรณ ภูชัยวัฒนานนท์. การป้องกันภาวะขาดสารอาหารในผู้สูงอายุสำหรับประเทศไทย. วารสารโภชนาบำบัด 2550;20:68-80.
3. สถาบันเวชศาสตร์ผู้สูงอายุ กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข. [ออนไลน์] ม.ป.ป. การออกแบบเพื่อผู้สูงอายุความท้าทายของนักออกแบบในอนาคต. [ค้นเมื่อ 10 มกราคม 2555] จาก <http://www.agingthai.org>.
4. วนิดา ดรงค์ฤทธิชัย, จริยาวัตร คมพยัคฆ์, ภัทรา เล็กวิจิตรธาดา, อัจฉรา จินายน, กันยา สุวรรณศิริพันธ์. การสร้างเสริมสุขภาพ : แนวคิด หลักการและการประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติการพยาบาล. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : คอมเมอริเชียล เวลด์ มีเดีย; 2553.
5. เยาวรัตน์ ปรีปกรณ์ขาม, จรรยา ภัทรอาชาชัย. ปัญหาสุขภาพของผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2543. วารสารวิจัยระบบสาธารณสุข 2550;1:98-115.
6. สถาบันเวชศาสตร์ผู้สูงอายุ. การศึกษาระบบดูแลสุขภาพผู้สูงอายุที่มีความเปราะบางด้านสุขภาพในชุมชน. กรุงเทพฯ: ซีอีแอล; 2552.

7. อัมพรพรรณ ธีรานุตร, และคณะ. รายงานการวิจัยเรื่อง การบูรณาการรูปแบบการดูแลต่อเนื่องสำหรับผู้สูงอายุที่เจ็บป่วยเรื้อรังในชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนบ้านโนนม่วง จังหวัดขอนแก่น. ขอนแก่น: คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น; 2551.
8. สำนักงานสถิติแห่งชาติ. ผู้สูงอายุในสังคมไทย. กรุงเทพฯ: กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร; 2550.
9. สถาบันเวชศาสตร์ผู้สูงอายุ. แนวทางการจัดตั้งและ ดำเนินการคลินิกผู้สูงอายุ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุม สหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย; 2548.
10. วันดี โภคะกุล. มาตรฐานการให้บริการสุขภาพผู้สูงอายุ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่ง ประเทศไทย; 2548.
11. ศิริพันธ์ สาส์ตย์. การพยาบาลผู้สูงอายุ ปัญหาที่พบบ่อย และแนวทางการดูแล. กรุงเทพฯ: แอดทีฟ พริน; 2549.
12. ผ่องพรรณ อรุณแสง. การพยาบาลปัญหาสำคัญของ ผู้สูงอายุ : การนำใช้. ขอนแก่น: คลังนานาวิทยา; 2554.
13. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. เอกสารการสอนชุด วิชาแนวคิดและทฤษฎีการแพทย์แผนไทย. นนทบุรี: สาขาวิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมา- ธิราช; 2550.
14. เพ็ญญา ทรัพย์เจริญ. การดูแลสุขภาพแบบพึ่งตนเอง ด้วยยาสมุนไพรในงานสาธารณสุขมูลฐาน. นนทบุรี : ศูนย์พัฒนาตำราการแพทย์แผนไทย มูลนิธิการแพทย์ แผนไทยพัฒนา; 2548.
15. เพ็ญญา ทรัพย์เจริญ. ประวัติ วิวัฒนาการและการ ประยุกต์ใช้การแพทย์แผนไทย. กรุงเทพฯ: สามเจริญ พานิชย์; 2550.
16. พีระ อธิปธรรมวารี. มหัทศจรย์แพทย์แผนไทย ทางเลือก ใหม่ของคนต้องห่างไกลโรค. กรุงเทพฯ: สุานบุ๊คส์; 2553.
17. รูปภาพอาหารตามธาตุเจ้าเรือน. [ออนไลน์] ม.ป.ป. [ค้น เมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2555] จาก <http://www.google.co.th/search?tbm=isch&hl=th&source=hp&biw=1024&bih>
18. Jennie Naidoo and Jane Wills. Foundations for Health Promotion.3rd th.China : Elsevier; 2009.
19. อำพล จินดาวัฒน์, สุรเกียรติ อาชาานุภาพ, สุรณี พิพัฒน์โรจนกมล. การสร้างเสริมสุขภาพ : แนวคิด หลัก การและบทเรียนของไทย. กรุงเทพฯ: หมอชาวบ้าน; 2550.
20. สกฤณา บุญนรากร. การสร้างเสริมสุขภาพแบบองค์รวม ทุกช่วงวัย. สงขลา: เทมการพิมพ์; 2551.
21. กัญญา สุวรรณศิริพันธ์. การสร้างเสริมสุขภาพ : แนวคิด หลักการและการประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติการพยาบาล. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: คอมเมอริเชี่ยล เวิลด์ มีเดีย; 2553.